

Список бібліографічних посилань

1. Читання в Україні // Ukrainian Reading and Publishing Data 2018 : веб-сайт. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.04.2020).
2. Олександра Коваль: «Впродовж багатьох років в Україні була повністю проігнорована тема читання» : інтерв'ю з директоркою Українського інституту книги О. Коваль / спілкувалася Д. Бадьйор // LB.ua: веб-сайт. URL: https://lb.ua/culture/2020/03/03/451564_oleksandra_koval_vprodovzh.html (дата звернення: 19.04.2020).
3. Микитин Т. І. Книжкові виставки і ярмарки в Україні у системі пропагування книги та читання. *Поліграфія і видавнича справа*. 2011. № 2 (54). С. 59-65.
4. Вилегжаніна Т. Промоція книги та читання: сучасний досвід України. *Бібліотечна планета*. 2016. № 2. С. 4-6.
5. Книжкова виставка-ярмарка «ПОШУК-2019» // Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської обласної державної адміністрації : офіц. веб-сайт. URL: <https://polinfo.gov.ua/ii-knyzhkova-vystavka-iarmarok-poshuk>(дата звернення: 11.04.2020)..
6. Неїжмак В. «Енеїду» з автографом Котляревського показували... авто-матники. *Голос України*. 2019.25 трав.
7. Ярошенко Г. У «ПОШУКу» Тополя: книжки на виставку-ярмарок у Полтаві представили 43 видавництва. *Україна молода*.2019. 1 черв.

УДК 821.161.2.09(092) : 01

Білик Г.

ТВОРЧА ПОСТАТЬ МИКОЛИ ЗЕРОВА ЯК ОБ'ЄКТ БІБЛІОГРАФІЇ

Класик українського письменства ХХ ст., визначний полтавець Микола Костянтинович Зеров (1890–1937) – поет, історик літератури, літературний критик, перекладач, перекладознавець, публіцист, педагог, редактор – стрічає цього річ своє 130-ліття у вінку пошани, на високому щаблі всенародного визнання. А проте довгий час він, жертва сталінських репресій, представник трагічного покоління Розстріляного Відродження, був замовчуваний, а його творчий доробок – закритий у спецсховах, заборонений, умисно знищений. У підсумку навіть через шість десятиліть після політичної реабі-

літації (1958) майстра слова, на тридцятому році незалежності України складно говорити про цілісність і повноту його духовно-інтелектуальної спадщини, доступної сучасному читачеві й дослідникові, як і про інформаційну якість, вичерпність історіографічного ресурсу про життєвий і творчий шлях видатного краянину.

Звичайно, практично завжди (від початку 1940-х рр.) велася й ведеться – у зарубіжжі й на національно-державних теренах – посиљна й вельми значна робота з відновлення з непам'яті М. Зерова, його реінтеграції в літературний і науковий процес сьогодення. Завдяки цьому, зокрема, свого часу побачили світ унікальні видання й перевидання поезій, перекладів, збірників статей, епістолярію митця й ученого, як-от «Камена» і «До джерел» (Львів, Краків-Львів, 1943), підготовлені до друку С. Гординським; листи М. Зерова до В. Чапленка, опубліковані адресатом (Париж, «Україна», 1953); «Sonnetarium» (Берхтесгаден, 1948), «Catalepton» (Філадельфія, 1951), «Corollarium» (Мюнхен, 1958), «Нове українське письменство» (Мюнхен, 1960), спомини сучасників про лідера неокласиків і його побратимів «Безсмертні» (Мюнхен, 1963), здійснені молодшим братом Зеровим – поетом, перекладачем Михайлом Орестом тощо. В Україні вже після «хрущовської відлиги» зусиллями С. Зерової, Г. Кочура, В. Петрова, М. Рильського вдалося видати «Вибране» (Київ, 1966) літератора. У наші дні важко переоцінити книгу «Українське письменство» (Київ, 2003), упорядковану М. Сулимою за участі М. Москаленка, що вперше масштабно охопила й системно представила доробок М. Зерова-критика; як і низку інших видань – «Київські неокласики» (Київ, 2003), «Родинне вогнище Зерових» (Київ, 2004), «Наш сучасник Микола Зеров» (Луцьк, 2006), помітно зерознавчий двотомник Г. Кочура «Література та переклад. Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю» (Київ, 2008), дбайливо укладені – у супроводі передмов, післямов, приміток, коментарів – нащадками видатної родини, дослідниками, послідовниками, поціновувачами М. Зерова – В. Агеєвою, І. Дзюбою, М. Зеровою, Р. Зорівчак, Р. Корогодським, М. Коцюбинською, А. і М. Кочурами, С. Попель, М. Стріхою та ін.

Ці й інші публікації пересвідчують, що, фактично, М. Зеров ніколи цілковито не зникав з духовно-культурного простору українства, хоч і доволі часто створене ним було доступне лише обмеженому колу реципієнтів. Утім із певністю зможемо судити про місце

й вагу письменника й науковця в гуманітарній сфері України та світу, коли чітко, якомога повніше випишемо бібліографічну історію його літературного й дослідницького спадку та суспільного звернення до нього. Досі такої синтетичної, цілісної праці про М. Зерова не створено, що, безумовно, є прогалиною новітньої науки, несправедливістю щодо чільної постаті українського літературного процесу 20–30-х рр. ХХ ст., котра започаткувала потужну школу у вітчизняному письменстві й перекладацтві. Воднораз інформативна бібліографічна студія про М. Зерова сприятиме науковому орієнтуванню з теми, активізує широкий інтерес до літератора, його доби і персоналій. Тому наша розвідка актуальна, відповідає нагальній проблематиці літературознавчого пошукування.

Метою цієї статті є окреслення бібліографічної бази, аналіз ресурсів та огляд основних набутоків української зерознавчої бібліографістики задля вироблення концепції наукового біобібліографічного покажчика М. Зерова.

Об'єкт дослідження – різнопланові зерознавчі друки вітчизняного й закордонного походження, архіви, бібліографічні ресурси тощо; **предмет** – корпус авторських (виданих) текстів М. Зерова і прямих та дотичних літературознавчих, літературно-художніх, мемуарних, епістолярних публікацій про нього. **Методологічну основу** роботи склали фундаментальні праці українських бібліографів С. Маслова, Ю. Меженка, М. Яшека та ін. (1920–1930-ті рр.), бібліографічні посібники й практикуми Г. Швецової-Водки, Г. Шипоти та ін.; студія створена в *дискурсі* біографічної, культурно-історичної, філологічної школи; головні **методи** дослідження – пошуково-описовий, систематизації та аналізу, проектного моделювання.

Як уже мовилося, науковці поки що не виробили типової академічної бібліографічної розвідки про М. Зерова, котра цілісно представляла б його авторський доробок і системно репрезентувала б дописи та документи про персоналію. Водночас є чимало рекомендаційних тематичних покажчиків (див., зокр., [3 ; 4 ; 6]), які не претендують на інформаційну повноту і вичерпність, часто створені до ювілейних дат, культурно-освітніх акцій, програм тощо, а втім привертають увагу до поета-вченого, популяризують його в широких колах різновікової читацької аудиторії, цим виконуючи свою важливу функцію.

За нашим розумінням, сучасний зерознавчий науково-бібліографічний посібник, власне покажчик, мусить містити два хронологічно впорядковані *основні розділи* – «Публікації Миколи Зерова» та «Публікації про Миколу Зерова»: кожен із цих змістових напрямів нині потребує ретельного фахового вивірення й доповнення, а вже разом вони сформують вивершений образ інтелектуально-культурника на тлі його часу й подальшої історії письменства. «Авторський» розділ доречно зробити цілісним, без внутрішньої рубрикації, із заголовковим врізом «літературно-художні твори й переклади, монографії, статті різних жанрів, епістолярій» – це по-слугує монументалізації постаті неокласика, увиразненню його творчих інтересів і виняткової працездатності на українському національному терені. Натомість розділ «про нього» варто структурно ускладнити, використовуючи, приміром, жанровий класифікатор джерел: «Тематичні книги, збірники, брошури, довідники (наукові, науково-популярні, мемуарні, навчально-методичні)», «Автореферати дисертацій», «Статті в збірниках, книгах, періодиці» й «Літературно-художні твори, присвяти». Так ми підкреслимо кількісну та якісну потужність зерознавства: незважаючи на півстолітнє забуття письменника, список праць про нього сягає тисячі позицій, і з-поміж них понад тридцять книжкових видань, понад двадцять авторефератів дисертацій з української літератури, української мови, перекладознавства, порівняльного літературознавства, естетики, теорії літератури тощо, кілька десятків присвят і художніх інтерпретацій образів М. Зерова авторства понад двадцяти його колег по перу – сучасників і наступників.

Композиційно виповнять працю: *передмова*, яка зорієнтує майбутнього користувача видання в принципах його впорядкування; *вступна стаття* про визначне місце й вагому роль М. Зерова в літературному процесі 20–30-х рр. ХХ ст., новітній історії вітчизняної культури й науки, неперехідне значення його творчого набутку для сучасників; *додатки*, що міститимуть цінні документи, фото, матеріали краєзнавчого характеру; *іменний покажчик* для полегшення праці читача з книгою та наочної репрезентації комунікативного кола поета-вченого, персонально-представницького індексу зерознавчого дискурсу.

Бібліографічну базу роботи, тобто корпус джерел, які належить опрацювати, згрупуємо за такими змістовими блоками: 1)

прижиттєві публікації М. Зерова на Батьківщині; 2) прижиттєві публікації М. Зерова в зарубіжжі; 3) посмертні публікації М. Зерова в Україні та за кордоном; 4) вітчизняні публікації про М. Зерова як поета й ученого, лідера неокласиків 1920–1930-х рр.; 5) вітчизняні публікації про М. Зерова в постсталінський період (до наших днів); 6) зарубіжні публікації про М. Зерова. Сам перелік джерел – доволі розлогий і показовий. До прикладу, прижиттєві публікації письменника вміщували такі вітчизняні періодичні видання (подаємо за алфавітом): «Бібліологічні вісті», «Більшовик», «Вільна українська школа», «Глобус», «Голос друку», «Життя й революція», «Зоря», «Книгар», «Література. Наука. Мистецтво», «Літературна газета», «Літературно-науковий вісник», «Музагет», «Народна справа», «Наше минуле», «Наші дні», «Нова громада», «Правобережний кооператор», «Пролетарська правда», «Промінь», «Рада», «Світло», «Труд», «Україна», «Червоний шлях»; за кордоном його тексти вже посмертно друкували часописи «Арка» (Мюнхен), «Визвольний шлях» (Лондон), «Літаври» (Зальцбург), «Пробоем» (Прага), «Світання» (Авгсбург), «Слово» (Нью-Йорк), «Сучасність» (Мюнхен), «Україна» (Париж) та ін. А ще, крім того, було чимало передмов і коментарів М. Зерова до видань інших літераторів, упорядкування антологій, збірників, публікації його авторських текстів і перекладів у колективних книжкових виданнях тощо. Прижиттєві публікації про М. Зерова – це передусім рецензії на його перші збірки й наукові праці в «Голосі друку» (1921), «Більшовику» (1924), «Новій громаді» (1924), «Червоному шляху» (1924), «Україні» (1926); низка анти-неокласичних публікацій у «Більшовику» (1923, 1924, 1925), «За марксоленінську критику» (1934) й окремих книжкових виданнях Д. Загула, Я. Савченка 1926–1927 рр.; літературно-критичні огляди його творчості в контексті літературного періоду – у часописах «Радянська освіта» (1923), «Нова громада» (1925), «Культура і побут» (1926), «Життя й революція» (1927), «Молодняк» (1927), «Червоний шлях» (1927) тощо й окремих книгах, зокрема: «За 25 літ: літературна хрестоматія» (1926, упорядкували А. Лебідь і М. Рильський), «Десять років української літератури (1917–1927)» (1928, з біо-бібліографічним томом) А. Лейтеса й М. Яшека тощо. Публікації 1940–1960-х рр. про М. Зерова – головно закордонні й доволі частотні – свідчать про активну популяризацію українського неокласицизму в Європі (див., зокр., [1]) й на інших континентах,

плекання творчої спадщини лідера неокласиків та ретельне осмислення його доробку письменством і літературознавством еміграції (С. Гординський, В. Державин, Б. Кравців, Є. Маланюк, П. Одарченко, М. Орест, В. Петров, Я. Славутич, Д. Чуб, Ю. Шерех та ін). Поодинокі сміливі друки про М. Зерова, що з'являлися в 1960-х рр. в УРСР, належать перу Г. Кочура, М. Литвинчука, П. Мовчана, М. Рильського, Л. Череватенка та ін., а 1971 р. датується одна з перших публікацій про родину Зерових на Полтавщині – авторства В. Галушка («Зоря Полтавщини», 1971, № 128, 30 травня). Український зерознавчий дискурс доби незалежності примітний стрімким зростанням дослідницького й широкого суспільного інтересу до лідера «грона п'ятірного» неокласиків, зокрема, появою численних публікацій про нього в науковій періодиці, матеріалах конференцій, збірниках наукових праць, виходом монографій.

Безумовним орієнтиром у роботі над покажчиком про М. Зерова є архівні матеріали. Зрозуміло, що архів репресованого письменника, і про це слушно пише провідний науковий співробітник ЦДАМЛМУ Ю. Сахневич, із плином часу розпорошився «між родичами, друзями, знайомими літератора, велика частина його була знищена в роки тоталітарних репресій» [8, с. 132], а проте від початку незалежності України ведеться значна організована робота з пошуку, збирання й систематизації таких документів, і сьогодні до послуг дослідника ретельно впорядковані фонди М. Зерова в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, Державному архіві СБУ. Багато цінних документів знаходиться і в приватних колекціях в Україні та зарубіжжі, як, приміром, у збірні С. Білоконя – невтомного історика-джерелознавця, одного з перших радянських і пострадянських глибоких дослідників життєвого і творчого шляху М. Зерова, близького приятеля родин Зерових, Кочурів та інших людей, котрим дорога була пам'ять про неокласика. Саме цей учений влучно підмітив, що вагома частина створеного М. Зеровим – «автографів, листування, різноманітного рукописного матеріалу» – збереглася тільки тому, що письменник, значно раніше за своє трагічне покоління (уже в середині 1920-х рр.), відчув смертельну загрозу від комуністичного режиму, а тому щедро роздаровував свої напрацювання сучасникам, творчо комунікував із широкими колами митців, перекладачів, науковців,

філологічної молоді, так намагаючись залишитися в історії рідної культури [2, с. 263–264]. І це «розпорошення» архіву згодом мало свої позитивні наслідки. С. Білоконеви належить і значний внесок у цілковите виформування корпусу авторських праць М. Зерова, про що він так говорить: «Активна й енергійна людина, Зеров за життя друкувався багато. А жовтнем 1929 року датується картотека його публікацій, яку склав він сам власноручно (109 карток). Доповнювали реєстр бібліограф Тамара Волобуєва (89 карток), потім – Федір Максименко (25 карток), з 24 серпня 1973 року – автор цих рядків. Тут – повна картина того, що з доробку письменника і вченого пройшло через друкарський верстат, тут є з чим працювати, є що досліджувати» [2, с. 262]. Бібліограф-дослідник мусить сумлінно вивчити такі набутки колег-попередників. Суттєво полегшують його працю й новітні інформаційні технології, як-от електронне оцифрування архівних документів, розміщення описів фондів архівів, музеїв, бібліотек на Інтернет-сторінках цих наукових установ (див., зокр., [6]) тощо.

Зауважимо, що й сам М. Зеров був непересічним бібліографом. Його вишкіл у цій справі досягнутий завдяки роботі в критико-бібліографічному щомісячному часописові «Книгар» (Київ, 1919–1920, числа 19–31), де на посаді головного редактора він змінив іншого полтавця – письменника, журналіста, культурно-громадського діяча В. Короліва-Старого; членству в редколегії книгознавчого, бібліографічного й літературно-критичного журналу «Голос друку» (Київ – Харків, 1921); співпраці з фаховим книгознавчим журналом «Бібліологічні вісті» (Київ, 1925); низці авторських видавничих проєктів з упорядкування, підготовки до друку антологій, декламаторів, зібрань творів письменників тощо (див. [4]). А отже, бібліографічна студія про нього мусить урахувати й цей вагомий особистісний критерій – прагнути дорости високої планки М. Зерова.

Утім є об'єктивні обставини, які все ж таки зроблять першу українську систематичну біо-бібліографічну розвідку про знаного література й ученого – тільки першою ластівкою в галузі, оскільки її наукова всеохопність мусила б передбачати тривалу й ретельну пошукову діяльність у закордонних книгозбірнях, налагодження контактів із приватними колекціонерами, зрештою – і оприлюднення ще не опублікованих матеріалів зі спадщини М. Зерова. Утім і за її вимушеної невикінченості ця розвідка послугує вирішенню

багатьох наукових проблем, про які мовилося вище, а також, що не менш важливо, окреслить нові перспективні напрямки досліджень, зокрема на терені літературного краєзнавства.

Колектив відділу краєзнавства Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І.П.Котляревського (завідувач М. Федорова) у взаємодії з кафедрою української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (старший викладач Г.Білик) активно і плідно трудяться над здійсненням цього непростого науково-бібліографічного задуму.

Список бібліографічних посилань

1. Білик Г. Мюнхенські сторінки в історіографії українського неокласицизму. Рідний край: альманах Полтавського національного педагогічного університету. 2014. № 1 (30). С. 114–119.
2. Білокінь С. Микола Зеров. Наш сучасник Микола Зеров / упоряд. М. Зерова. Луцьк : ВМА «Терен», 2006. С. 199–272.
3. Богом посланий патрицій: твори і дні (до 130-річчя від дня народження Миколи Костянтиновича Зерова) : бібліографічний покажчик (з фондів ОУНБ ім. Д.І. Чижевського) / Департамент культури, молоді та спорту Кіровоградської обласної державної адміністрації, Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського; укл. М.К. Чуприна, І.І. Кучеренко; ред. М.К. Чуприна; відп. за випуск Є.Г.Літвінова. Кропивницький, 2020. 88 с.
4. Геращенко М., Добровольська Л. Бібліографічний портрет Миколи Зерова. Вісник Книжкової палати. 2011. № 6. С. 36–37.
5. «Закоханий у вроду слів...»: до 125-річчя від дня народження М. К. Зерова : бібліографічний покажчик / уклад. : О. Круківська, С. Настенко ; консультант П. Дунай ; ред. : С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич ; Державна бібліотека України для юнацтва. Київ, 2015. 27 с.
6. Зеров Микола Костянтинович (1890–1937), літературознавець, поет, перекладач : [Оп. фондів, 1–100] : [Електронний ресурс]. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Ф. 28. Оп. 1. Од. зб. 225 (1907–1988 рр.); Оп.2.Од. зб. 26 (1929–1965 рр.).URL: <https://csamm.archives.gov.ua/1-100/>(датазвернення: 22.10.2020)
7. Микола Зеров. Книги і долі. «Нікого час не перекреслив...» (2000–2015 рр.) : бібліографічний покажчик / Одес. нац. наук. б-ка ; упоряд. Г. І. Єфімова ; відп. ред. Л. В. Арюпіна ; рецензент Н. П. Малютіна ; ред. І. С. Шелестович. Одеса, 2018. С. 117–134.

8. Сахневич Ю. Особовий фонд Миколи Зерова в архівних зібраннях ЦДАМЛМ України (до 120-річчя від дня народження). Архіви України. 2010. №5. С. 134–142.

УДК 027.54.021:004](477.53-25)ПОУНБ

Власенко Л.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОУНБ ІМ. І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Сьогодні бібліотеки, спираючись на багатомільярдні фонди, виконують навчальну, наукову, просвітницьку та дозвіллеву місію, презентують країну, регіон, край, місто, світовому товариству. Бібліотечне обслуговування сьогодні – це багаторівнева система, синтез новітніх технологій, традиційних форм роботи, які вже довели свою дієвість часом і звичайно, самі бібліотекарі, які досконало володіють сучасними процесами та методами обслуговування користувачів в умовах інформатизації.

У всі часи, починаючи з самого відкриття, наша бібліотека несла у світ освіти, просвіту, науку, культуру. Технологічні і соціальні зміни в суспільстві, які розпочались в середині 90-х років і продовжуються і сьогодні, кардинально змінили роботу Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. П. Котляревського. Адаптуючись до сьогоднішніх реалій, бібліотека поступово змінює форми і методи обслуговування користувачів, все більше представляє онлайн-послуги.

Електронні ресурси, до яких бібліотека надає доступ користувачам сьогодні: веб сайт <https://library.pl.ua/> та електронний каталог <https://library.pl.ua/jirbis2/>

Веб сайт

ПОУНБ ім. І. П. Котляревського все більше орієнтується на електронні засоби комунікації, застосовує новітні інформаційно-бібліотечні технології в обслуговуванні користувачів бібліотеки. У 2009 р. був створений сайт <https://library.pl.ua/>, двічі була його модернізація і переформатування, виходячи з потреб часу і завдань бібліотеки. Веб сайт створений на мові програмування PHP для виконання на стороні серверу. Доступ надається через канал підключення до мережі інтернет від провайдера НВТОВ «Солвер»,